

A BOHEMIA FOLYÓIRAT 2008/1–4. ÖSSZEVONT SZÁMÁNAK MELLÉKLETE

A CSKP demokratikus gyökerei: mítosz vagy valóság?

A sorsfordító eseményeket nem egyszerűen a véletlenek összjátéka indította el – jóllehet az is –, hanem a pártvezetés egyik frakciójának és az önvád érzésével küszködő értelmi-ségi elit kulturális eszményeinek találkozása, s a megindult demokratizálási folyamatot a párttagság döntő többsége is támogatta. A prágai tavasz nem 1968-ban kezdődött, hanem a korábbi útelágazások idején (1948, 1956, 1963, 1967).

Az 1948-as kommunista hatalomátvétel a belügyi erők és a szervezett munkásság közös akciójaként valósult meg: több volt mint államcsíny, kevesebb mint társadalmi forradalom. A hatalomátvételt piszkos eszközökkel hajtották végre, de jelentős tömegek, mindenekelőtt a lelkes szakszervezetek is támogatták, melyek nem képviselték ugyan a társadalom egyértelmű többségét, ám hasonló nagyságrendű szervezett erő nem volt a porondon. Az első köztársaság 1938-as kapitulációja és a német megszállás maradandó pszichológiai következménnyel járt, ami megkönnyítette a kommunisták dolgát. Általános volt a meggyőződés, hogy a müncheni egyezményvel a Nyugat magára hagyta, sőt elárulta Csehszlovákiát, s a nemzet fennmaradását is veszélyeztető brutális náci uralmat elsősorban a szovjet hadsereg erőfeszítései törték meg. Lélektanilag hasonló funkciót töltött be a három milliós német lakosság kíméletlen kiűzése is, amely nemcsak a ruszofil (ha tetszik „pánszláv”) érzéseket forrósitotta fel, hanem az új köztársaság demokratikus rendjén is tátongó sebet ütött. 1945-ben a Beneš fémjelezte polgári baloldal képviselői a Kelet és Nyugat közti közvetítői szerepre készültek, elismerve a térségben gyakorolt szovjet elsőbbséget. A kezdettől fogva kulcspozíciókban lévő kommunisták sem gondoltak arra, hogy a szovjet mintát egy az egyben fogják átültetni. A cseh társadalom 1945-ben eleve baloldali, ha úgy tetszik: szocialista volt, a kommunisták társadalmi támogatottsága messze fölülmúlta a térség többi országát. Az 1946-os választásokon a cseh országrészekben csalás nélkül megszerezték a szavazatok 40%-át, és a belsőleg megosztott szociáldemokrata és balközép pártokkal alkottak koalíciót.

